

Nr 222.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel för uppvärmningsanläggning vid Karlsborgs luftvärnsregemente m. m.; given Stockholms slott den 25 april 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o—3:o).

G U S T A F.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 april 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, följande ärenden angående kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1941/42 samt anför därvid:

Bihang till riksdagens protokoll 1941. 1 saml. Nr 222.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

[1.] **Uppvärmningsanläggning vid Karlsborgs luftvärnsregemente, reservationsanslag.** I sin skrivelse angående lantförsvarets medelsbehov för innevarande budgetår anmälde arméförvaltningen, att uppvärmningsanordningarna vid Karlsborgs luftvärnsregemente (slutvärnet) vore i behov av omläggning, och hemställde ämbetsverket om anvisande av härför erforderliga medel, 290,000 kronor. Arméförvaltningen anförde därvid, att de befintliga uppvärmningsanordningarna utgjordes av lokala eldstäder (kaminer och kakelugnar) med synnerligen oekonomisk verkningsgrad och för de i kasernhusen boende mycket riskfylld användning.

Framställningen föranledde emellertid ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 25 september 1940 rörande medelsbehovet för budgetåret 1941/42 har arméförvaltningen ånyo gjort framställning om medelsanvisning för ifrågavarande ändamål, därvid emellertid ämbetsverket på grund av inträffade prisstegringar beräknat kostnaderna till 320,000 kronor.

Över sistnämnda framställning har 1940 års militära byggnadsutredning den 5 april 1941 avgivit utlåtande. Utredningen har därvid lämnat en närmare redogörelse för den planerade värmeanläggningen och vidare anført, att utredningen vid besök på platsen konstaterat, att anläggningen ifråga vore av behovet starkt påkallad och i föreslagen utformning ändamålsenlig. De beräknade kostnaderna för anläggningens utförande hade utredningen funnit skäligen.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit finner jag mig nu böra tillstyrka, att de av arméförvaltningen för ifrågavarande ändamål begärda medlen, 320,000 kronor, anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppvärmningsanläggning vid Karlsborgs luftvärnsregemente* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 320,000.

Marinförvaltningens delfond.

[2.] **Befälsbostäder i Fårösund, reservationsanslag.** I propositionen nr 125 till 1938 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till anordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikårs förläggning i Fårösund å riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 290,000 kronor. Av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden framgår, att föredragande departementschefen — i anslutning till förslag i ämnet av marinförvaltningen — räknade

med att med anlåtande av nämnda medel genom statens försorg bostäder skulle kunna uppföras för viss del av kårens personal, nämligen kårchefen, en major, tre kaptener, en marinläkare och två förrådsförvaltare, varjämte i kårens kanslihus skulle inredas bostadsutrymmen för tre ogifta officerare. Beträffande bostadsfrågan för övrig befälspersonal fann departementschefen anledning föreligga att räkna med att densamma skulle kunna i huvudsak lösas genom anlåtande av privat initiativ, även om i början vissa svårigheter skulle komma att göra sig gällande.

I anledning av nämnda proposition hemställdes i två likalydande motioner, I: 249 och II: 371, att riksdagen måtte höja det av Kungl. Maj:t i propositionen äskade reservationsanslaget från 290,000 kronor till 668,000 kronor. Det sålunda motionsvis framförda förslaget anslöt sig till en av chefen för marinen verkställd, i förenämnda statsrådsprotokoll återgiven beräkning och innebar i stort sett, att genom statens försorg skulle uppföras tjänstebostäder för, utöver det i Kungl. Maj:ts förslag angivna antalet beställningshavare, ytterligare 9 officerare, 17 underofficerare och 15 gifta underbefäl.

Riksdagen (skrivelse nr 246/1938) anslöt sig till motionärernas yrkande och anförde därvid, bland annat, följande:

Riksdagens vederbörande utskott, som avlagt besök i Fårösund, har funnit, att det nu befintliga bostadsbeståndet därstädes ej är av den omfattning, att med utnyttjande av detsamma och av de bostäder, som av departementschefen föreslagits skola komma att uppföras, bostäder i behörlig omfattning komma att finnas till förfogande för befälspersonalen. Likaledes fick utskottet vid besöket den bestämda uppfattningen, att något initiativ av betydelse från privat håll till ökad byggnadsverksamhet åtminstone för den närmaste tiden icke vore att förvänta. Ej heller finnas i Fårösunds grannskap möjligheter i någon nämnvärd omfattning till förhyring av bostäder för ifrågavarande personal.

Riksdagen vill slutligen hava framhållit, att riksdagen i likhet med departementschefen är av den uppfattningen, att anordnande av statliga tjänstebostäder vid militära etablissemang endast i undantagsfall bör ske, varför riksdagen betraktar det nu föreliggande förslaget uteslutande såsom en av de föreliggande förhållandena betingad nödfallsutväg. Härav följer att riksdagen anser, att det nu föreslagna beloppet icke bör för avsedda ändamålet användas i vidare mån än som är oundgängligen nödvändigt för möjliggörande av den avsedda förläggningen till Fårösund.

Vad beträffar det ytterligare bostadsbehov, som kan komma att föreligga vid kårens fulla uppsättning, synes det riksdagen kunna antagas, att detta behov kommer att tillgodoses genom enskilt initiativ och att således ytterligare uppförande av byggnader genom statens försorg må kunna undvikas.

I sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1941/42 upptog marinförvaltningen till behandling frågan om anordnande genom statens försorg av ytterligare tjänstebostäder för Gotlands kustartillerikår. Ämbetsverket återgav därvid till en början vad kårchefen i skrivelse till marinförvaltningen anfört i ämnet. Av sistnämnda skrivelse inhämtas i huvudsak följande:

Den nuvarande staten för Gotlands kustartillerikår upptager 8 kaptener. Härtill beräknas inom den närmaste tiden komma ytterligare 1 kapten. Tjänstebostäder finnas för endast 6 kaptener. Fortifikationsbefälhavaren och ytterligare 1 kapten sakna därför nu tjänstebostad. Stor bostadsbrist råder i samhället och hyresmarknaden i Fårösund är sådan, att det i den privata marknaden är omöjligt att uppdryva bostäder av den standard, som avses för ifrågavarande officerare. Det är därför nödvändigt att tjänstebostäder ordnas för fortifikationsbefälhavaren och ytterligare 2 kaptener. — För löjnanter finnas för närvarande endast 2 lägenheter. Antalet gifta löjnanter vid kåren kan i genomsnitt beräknas till 6. För denna kategori beräknas ytterligare minst 4 lägenheter erforderliga. — För förrådsförvaltare och flaggunderofficerare finnas 6 lägenheter, vilka samtliga tagas i anspråk av kustartilleriets personal. Den vid fortifikationsförvaltningen tjänstgörande underofficeren (fanjunkare) saknar emellertid tjänstebostad och har icke heller möjlighet att i samhället förhyra dylik. Ett kompani beräknas inom den närmaste tiden bli va nyuppsatt, varför erfordras ytterligare en bostadsbyggnad, avsedd dels för ovannämnda fortifikationsunderofficer, dels för underofficer vid det tillkommande 6:e kompaniet. — För underofficerare av 2. graden finnas 8 lägenheter. För 5 underofficerare av 2. graden saknas tjänstebostäder, vartill komma de underofficerare, som tilldelas ovannämnda 6:e kompani. Ett nytt bostadshus för denna kategori av samma storlek, som den nu uppförda byggnaden (8 lägenheter), erfordras. — Av gifta underbefäl kan vid kåren beräknas finnas 18. Endast 4 lägenheter disponeras. Då bostadsfrågan inom samhället fortfarande är ytterligt begränsad, anses det nödvändigt att åtminstone ett nytt hus av samma storlek som det nu befintliga uppföres. — Enär även för de yngre ogifta officerarna bostadsfrågan torde bli synnerligen svår att ordna genom anlåtande av den privata hyresmarknaden, synes det vara nödvändigt, att även för dessa åtgärder vidtagas för inkvartering i tjänstebostäder. Antalet dylika officerare kan i genomsnitt beräknas till 6. En särskild byggnad med enkelrum och ett par dubletter erfordras för ändamålet.

I anledning av vad chefen för Gotlands kustartillerikår sålunda anført meddelade marinförvaltningen, att inom ämbetsverkets fortifikationsavdelning igångsatts en utredning angående eventuellt erforderliga ytterligare åtgärder från statsmakternas sida för förbättring av bostadsförhållandena vid kustartillerikårens förläggning i Fårösund samt att ämbetsverket avsåg att efter utredningens slutförande inkomma med förslag i ämnet.

Sedan berörda utredning slutförts, har marinförvaltningen i skrivelse den 17 april 1941 framlagt förslag i fråga om uppförande av ett antal för tjänstebostäder avsedda byggnader i Fårösund och därvid anført i huvudsak följande:

Utredningen hade visat omöjligheten av att genom den civila bebyggelsen i samhället täcka föreliggande trängande bostadsbehov. Förhållandet hade tidigare anmälts för Kungl. Maj:t av försvarsväsendets verkstadsnämnd i samband med anordnande av verkstäder i Fårösund. — Ett omedelbart behov förefunnes av bostäder för 3 kaptener, 4 löjnanter, 6 ogifta officerare, 2 flaggunderofficerare och förrådsförvaltare, 8 underofficerare av 2. graden samt 6 gifta underbefäl. För tillgodoseende av detta behov hade inom marinförvaltningen med hänsynstagande till under åren gjorda erfarenheter beträffande tidigare uppförda befälsbostäder i Fårösund utarbetats typritningar för bostadsbyggnader för ovannämnda personal. För tillgodoseende

av ovanstående behov erfordrades sammanlagt 14 byggnader av närmare angivna typer. De sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande byggnader hade inklusive markförvärv av marinförvaltningen beräknats till 520.000 kronor.

Bostadsbehovet vid Gotlands kustartillerikår hade under den senaste tiden blivit allt mer trängande. Berättigade anmärkningar hade ingivits till marinförvaltningen och av befattningshavare till riksdagens militieombudsman. Särskilt under sistlidna vinter hade möjligheterna till inkvartering varit synnerligen svåra med hänsyn till bristen på uppvärmda och hygieniska bostäder. Med anledning härav ansåge marinförvaltningen det angeläget att uppförande av ifrågavarande befälsbostäder snarast påbörjades, så att arbetet kunde vara slutfört före nästkommande vinterperiod.

I anslutning till vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ytterligare befälsbostäder i Färösund för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 520.000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att uppsättningen och den sedermera vidtagna utökningen av Gotlands kustartillerikår medfört stora svårigheter i avseende å bostadsförsörjningen för den till tjänstgöring vid kåren placerade personalen. Statsmakterna hava ock tidigare fått träda emellan för att avhjälpa de mest trängande bristerna i förevarande hänseende. Härvid förutsattes dock, att ytterligare bostadsbehov för kustartillerikårens personal skulle kunna tillgodoses genom enskilt initiativ utan statsmakternas medverkan. Denna förutsättning har emellertid visat sig icke hålla, vadan allt fortfarande avsevärda brister föreligga i fråga om möjligheterna att bereda kustartillerikårens befälspersonal nöjaktiga bostäder.

Under sådana förhållanden torde det — trots de betänkligheter som tidigare yppats gent emot tjänstebostadssystemet — vara ofrånkomligt, att bostadsfrågan för ifrågavarande personal löses genom statens mellankomst. Jag anser mig därför böra biträda marinförvaltningens förslag i ärendet, vilket såsom i det föregående närmare angivits omfattar 14 byggnader av skilda typer, varigenom bostäder skulle beredas 3 kaptener, 4 löjtnanter, 6 ogifta officerare, 2 flaggunderofficerare och förrådsförvaltare, 8 underofficerare av 2. graden samt 6 gifta underbefäl.

Vad beträffar de av marinförvaltningen beräknade kostnaderna, tillhoppa 520.000 kronor, har jag i och för sig intet att erinra. Jag förutsätter emellertid, att såväl kostnadsberäkningar som uppgjorda ritningar i besparings-syfte skola underkastas översyn inom 1940 års militära byggnadsutredning, innan dispositionsbeslut i ärendet fattas.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befälsbostäder i Färösund* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 520.000.

Flygförvaltningens delfond.

[3.] Instruktionsverkstäder och provbocksanläggningar m. m., *reservationsanslag*.

a) Instruktionsverkstäder. I sin skrivelse den 31 augusti 1939 rörande flygvapnets medelsbehov för budgetåret 1940/41 hemställde flygförvaltningen om anvisande av medel för, bland annat, uppförande av instruktionsverkstäder vid Roslagens, Västgöta och Skaraborgs flygflottiljer. Framställningen i fråga föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 19 oktober 1940 rörande flygvapnets medelsbehov å kapitalbudgeten för bland annat budgetåret 1941/42 har flygförvaltningen återkommit till frågan om anordnande av instruktionsverkstäder och därvid framhållit, att medel erfordrades under nämnda budgetår för uppförande av dylika verkstäder vid Västgöta, Skaraborgs och Göta flygflottiljer. Sedan medel anvisats för uppförande av ny monteringshall med verkstadstillbyggnader för Roslagens flygflottilj, erfordrades däremot för denna flottilj icke någon ny instruktionsverkstad, utan kunde vissa utrymmen i en äldre flottiljverkstad efter erforderliga omändringsarbeten tagas i anspråk för ändamålet. Kostnaderna för ifrågavarande nybyggnads- och omändringsarbeten uppginge enligt flygförvaltningens beräkningar till

för Roslagens flygflottilj	kronor	20,000
» Västgöta	»	»	80,000
» Skaraborgs	»	»	160,000
» Göta	»	»	80,000
<u>Summa kronor</u>			<u>340,000</u>

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har i yttrande den 24 februari 1941 tillstyrkt flygförvaltningens förslag och därvid anfört bland annat följande:

Vid varje flygflottilj finnes normalt en eller flera hangarer med därtill anslutna tygverkstäder. Den i ifrågavarande verkstäder tjänstgörande verkstadspersonalen vore civilanställd. Den vid respektive flottiljer tjänstgörande värnpliktiga personalen måste komma i åtnjutande av viss teknisk utbildning parallellt med sin rent militära utbildning. Härvid vore det såväl med hänsyn till tygverkstädernas rationella drift som till nämnda utbildnings effektivitet icke lämpligt att under den tekniska utbildningen hoppöra de värnpliktiga med tygverkstädernas civilanställda personal, utan hade det i stället visat sig ändamålsenligt att för ifrågavarande utbildning anordna separata mindre instruktionsverkstäder, inrymmande dels plats för ett flygplan eller eventuellt delar till ett flygplan, dels vissa enklare verktygsmaskiner ävensom arbetsplatser för bänkarbetare. Nämnden biträdde denna uppfattning. De föreslagna instruktionsverkstäderna vore av två olika storlekar, kostnadsberäknade till 80,000 respektive 160,000 kronor. Ritningar över ifrågavarande verkstäder hade erhållits från flygförvaltningen. Nämnden hade granskat ritningarna till ifrågavarande verkstäder och hade intet att erinra emot deras storlek eller planlösning.

I anslutning till vad sålunda anförts och med förmålan, att byggnadsteknisk granskning av de ifrågasatta instruktionsverkstäderna icke verkställts

av nämnden utan att sådan granskning i förekommande fall syntes böra äga rum inom 1940 års militära byggnadsutredning, har verkstadsnämnden uttalat, att verkstäderna borde komma till utförande.

Med hänsyn till vad flygförvaltningen och verkstadsnämnden i ärendet anfört finner jag mig böra tillstyrka, att medel äskas hos riksdagen för anordnande av de ifrågavarande verkstäderna. Beträffande de i ärendet gjorda kostnadsberäkningarna förutsätter jag, att de bliva föremål för översyn inom 1940 års militära byggnadsutredning innan dispositionsbeslut meddelas.

b) Provbocksanläggningar m. m. I förenämnda skrivelse den 19 oktober 1940 hemställde flygförvaltningen vidare om anvisande av medel för *dels* provbocksanläggningar vid Västgöta, Skaraborgs och Göta flygflottiljer samt ytterligare en dylik anläggning utöver förut befintlig vid centrala flygverkstaden å Malmen för en beräknad sammanlagd kostnad av 390,000 kronor, *dels ock* utökning av motorverkstaden vid centrala flygverkstaden i Västerås för ett belopp av 100,000 kronor. Provbocksanläggningarna motiverades med att dylika anläggningar funnes vid tidigare uppsatta flottiljer och vid centrala flygverkstaden i Västerås. Beträffande utökningen av motorverkstaden i Västerås anförde flygförvaltningen, att densamma vore erforderlig med hänsyn till att flygvapnet komme att tillföras nya motortyper, vilka väsentligt avveke från tidigare typer.

I en av chefen för försvarsstaben med yttrande den 26 februari 1941 överlämnad, den 25 i samma månad dagtecknad skrivelse har flygförvaltningen ånyo hemställt, att de i skrivelse den 19 oktober 1940 äskade medlen för provbocksanläggningar och utökning av Västeråsverkstaden måtte ställas till förfogande. Ämbetsverket har därvid anfört, att de ifrågavarande anordningarna vore oundgängligen erforderliga, därest ökad beredskapsflygning skulle påkallas, när i sådant fall behovet av motoröversyner komme att ökas.

I ärendet har *försvarsväsendets verkstadsnämnd* den 15 april 1941 avgivit utlåtande och därvid, efter en närmare utredning av förslagets innebörd, sammanfattningsvis uttalat, att de av flygförvaltningen framlagda förslagen till provbocksanläggningar ävensom till utökning av motorverkstaden vid centrala flygverkstaden syntes vara ändamålsenligt avvägda och utformade.

Av vad myndigheterna i ärendet anfört torde framgå, att behov föreligger av de av flygförvaltningen begärda provbocksanläggningarna ävensom av den föreslagna utvidgningen av motorverkstaden vid centrala flygverkstaden i Västerås. Jag biträder fördenskull ämbetsverkets hemställan i förevarande avseende, därvid jag emellertid förutsätter, att de verkställda kostnadsberäkningarna bliva föremål för översyn inom 1940 års militära byggnadsutredning, innan dispositionsbeslut meddelas.

För de i det föregående under a) och b) tillstyrkta byggnadsarbetena erfordras enligt verkställda kostnadsberäkningar ett sammanlagt belopp av

(340,000 + 390,000 + 100,000 =) 830,000 kronor. Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Instruktionsverkstäder och provbocksanläggningar m. m.* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 830,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla, samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

S. Högsell.